

ZO TEKEN JE
EEN BOOM

Opgedragen aan Joan Ives (1926-2022)

Inhoud

Inleiding	6
Hoofdstuk 1: De structuur observeren	14
Les 1: Eenvoudige bomen.....	16
Les 2: Noten en zaden	22
Les 3: Vruchten en bessen.....	28
Les 4: Aantekeningen en schetsen	34
Hoofdstuk 2: Details toevoegen	40
Les 5: Dennenappels	42
Les 6: Winterboom	48
Les 7: Bloesem in kleur.....	54
Les 8: Boomraster.....	60
Hoofdstuk 3: Bomen in het landschap	66
Les 9: Weelderig bos.....	68
Les 10: Naaldbos	74
Les 11: Herfstkleuren	80
Les 12: Gelaagd landschap	86
Hoofdstuk 4: Bomen in nieuwe vormen	92
Les 13: Schorsabstractie	94
Les 14: Stadsbomen.....	100
Les 15: Boomkaders	106
Les 16: Natuurcollage.....	112
Natuurdagboek	118
Soorten herkennen	120
Rentmeesterschap	122
Bronnen	124
Bibliografie	125
Over de auteur	126
Register	127

Inleiding

Het zorgvuldig observeren en creatief vastleggen van de natuur is al mijn hele leven een passie. Het schetsen van bomen heeft mijn artistieke ontwikkeling enorm geholpen, en hoe meer ik erover leer, hoe meer ik me elke dag weer verwonder. Het kijken naar bomen, vooral oude bomen, geeft je een ander perspectief op het leven: je bevindt je in het gezelschap van ouderen. Het is algemeen bekend dat het goed is voor je gezondheid om tijd door te brengen tussen bomen, en je kunt iets terugdoen voor bomen door ze te leren kennen en goed te zorgen voor hun omgeving.

In de loop der jaren heb ik verschillende bijzondere bomen leren kennen waar ik keer op keer naartoe ga om ze te tekenen. Bomen veranderen met de seizoenen, en terwijl je ze schetst, geven ze je een inkijkje in de wereld van dieren, vogels, insecten en planten die in en op ze leven. Je kunt het verhaal van een boom begrijpen door zijn omgeving te onderzoeken en omgekeerd kun je een gebied pas echt leren kennen en waarderen als je naar de bomen kijkt.

Ik gebruik de creatieve methode 'natuurdagboek' om mijn persoonlijke relatie met de natuur te verkennen; ik vind het de mooiste manier om met de wereld om te gaan. Door een natuurdagboek bij te houden, ontwikkelde ik mijn tekenvaardigheden, leerde ik verschillende lokale soorten te herkennen en begon ik steeds meer te houden van de natuurgebieden in mijn buurt. Ik ben een betere kunstenaar geworden door de bewuste inspanning om de natuur dicht bij huis in alle seizoenen te observeren.

Hopelijk inspireert dit boek je om een boom of groepje bomen in je omgeving vast te leggen, ofwel in een natuurdagboek, ofwel gewoon door de lol van tekenen en creëren. Ik deel verschillende technieken die je kunt gebruiken om je boom of bomen te leren kennen en om de veranderingen die je waarneemt vast te leggen met potlood, inkt of kleurpotloden. Door de oefeningen te volgen, ontwikkel je je als kunstenaar en natuuronderzoeker en leer je op een bewuste en creatieve manier met bomen om te gaan.

Deze twee eindwerken zijn ontstaan door regelmatig buiten bomen te observeren, te schetsen en te fotograferen. Ik werk bijna altijd vanuit mijn eigen foto's en schetsen van een onderwerp dat me op de een of andere manier heeft geïnspireerd en waarmee ik een persoonlijke band voel.

Zo gebruik je dit boek

Dit boek is onderverdeeld in vier hoofdstukken, met elk vier lessen waarin verschillende materialen aan de orde komen. Te beginnen met tekenen met potlood, gevolgd door lijntekeningen met inkt, tekenen met kleurpotloden en tot slot iets net anders. De complexiteit of het avontuurlijke karakter neemt in elke les geleidelijk toe. De laatste lessen in elk hoofdstuk, en het grootste deel van heel hoofdstuk 4, introduceren technieken die loskomen van de typische definitie van ‘tekenen’.

De hoofdstukken nemen je mee op een ontdekkingsreis naar je boom, van de basisstructuur en algemene vorm in hoofdstuk 1, naar het bekijken van kenmerkende details in close-up in hoofdstuk 2, en het observeren van bomen in complexere groepen en hoe ze eruitzien in de context van het landschap in hoofdstuk 3. Ten slotte word je in hoofdstuk 4 aangemoedigd om bomen eens op een andere manier te bekijken via minder traditionele locaties en media.

Aan het einde van elke les vind je een galerij met alternatieve benaderingen en verdere voorbeelden waarmee je zin krijgt om op allerlei manieren te oefenen.

Bomen leren kennen

Gedetailleerde studie, observatie en onderzoek van een specifiek onderwerp zijn een goed hulpmiddel om je artistieke vaardigheden te verbeteren, zodat je je kunt concentreren op een verandering in techniek of medium. In dit boek wordt de door jou gekozen boom of boslocatie je proeftuin voor het ontwikkelen van je creatieve praktijk en tegelijkertijd het leren kennen van je boom.

Bij het tekenen van een boom moet je er rekening mee houden dat je altijd te maken hebt met een individu. Hoewel een boom vergelijkbaar is met andere bomen van dezelfde soort, hebben geen twee bomen exact dezelfde omstandigheden meegemaakt of exact dezelfde geschiedenis. Zoals een portretschilder urenlang met een menselijk model doorbrengt om hem of haar te leren kennen voordat hij of zij een schilderij maakt, moet jij jouw boom in detail leren kennen.

Kijk naar de vorm van de stam, de hoeken waaronder de hoofdtakken groeien, welke vorm de boom heeft in verschillende seizoenen. Kijk nog eens goed en ontdek welke kleur en vorm de bladeren hebben, hoe de boom bloeit of zaad produceert, hoe de knoppen er in de winter uitzien. Hoe heeft de omgeving van deze boom hem tot een uniek en interessant individu gevormd?

'Jouw' boom kiezen en vastleggen

Vraag je je af hoe je jouw speciale boom kunt kiezen? Hier zijn een paar dingen om rekening mee te houden:

- **Nabijheid en toegankelijkheid**
Kies een boom of plek die gemakkelijk bereikbaar is, bij voorkeur op momenten dat je toch al in de buurt bent. Je hoeft de boom niet per se vaak te bezoeken, maar het mag niet te veel moeite kosten als dat toch een keer nodig is.
- **Een persoonlijke interesse of herinnering**
Kies een boom of locatie die je interesseert of die iets voor je betekent. Een boom kan je aan iemand doen denken, je hebt hem misschien zelf geplant, of wellicht heeft hij gewoon een interessante vorm die je aandacht trok. Misschien is één boom een klein project voor je en geef je er de voorkeur aan om een heel stuk bos te bestuderen!
- **Stel vragen**
Kies een boom of locatie die je inspireert om meer te weten te komen. Ga dieper in op de materie door vragen te stellen, zoals 'waarom heb ik deze boom maar één keer in vrucht zien staan?', 'waarom is hij anders dan alle andere bomen langs deze weg?', 'hoe worden zijn bloemen bestoven?' en 'welke andere soorten leven er op en in deze boom?'. Nieuwsgierigheid is een goede motivatie om aan een nieuw project te beginnen.

Denk je na over hoe je je boom kunt vastleggen? Probeer het eens op de volgende manieren:

- **Ga zo vaak mogelijk terug naar je boom**
Bijvoorbeeld een keer per week of een paar keer per maand. Probeer hem in alle weersomstandigheden te bekijken. Bezoek je boom eens op verschillende tijdstippen van de dag zodat je hem onder wisselende lichtomstandigheden kunt zien.
- **Maak bij elk bezoek foto's van je boomt**
Je kunt een speciale boommap op je computer aanmaken om doorheen te bladeren en zo de veranderingen in de loop van de tijd te zien. Je kunt deze foto's op het scherm bekijken of afdrukken.
- **Houd een schetsboek of natuurdagboek bij**
Voor je schetsen ter plaatse en thuis. Noteer bij elk bezoek de datum en de weersomstandigheden.
- **Verzamel materiaal van je boom**
Bladeren kun je drogen om te gebruiken in collages, en andere items zoals vruchten of noten kun je thuis schetsen. Zorg ervoor dat je de boom niet beschadigt tijdens het verzamelen (zie les 16, bij Verzamelen).
- **Gebruik referentiemateriaal**
Kom meer te weten over de boom door veldgidsen, kaarten of historische foto's te raadplegen.

Hoofdstuk 1

De structuur observeren

Als je begint met de onderliggende structuur van je boom raak je vertrouwd met zijn vorm, kenmerken en hoe hij zich verhoudt tot zijn omgeving. Het bekijken van dit bredere beeld is een mooie manier om je boom te leren kennen, door de onderdelen te onderzoeken die elke soort uniek maken: de noten, zaden, bloemen en bladeren. In dit hoofdstuk maak je kennis met je boom en word je aangemoedigd om te beginnen met tekenen en je schetsboek te vullen.

Les 1

Eenvoudige bomen

Er is een enorme verscheidenheid aan bomen over de hele wereld, maar ze hebben allemaal een aantal dingen gemeen. Boven de grond hebben ze een stam, met daaruit vertakkende takken en een of andere vorm van bladeren. Net als bij de menselijke anatomie is het zeer nuttig om de onderliggende structuur te begrijpen van elke boom die je tegenkomt. Daarom kun je, net zoals je bij het tekenen van een menselijke figuur kunt beginnen met een eenvoudig 'stokpoppetje', bij de meeste bomen beginnen met een 'stokboompje'.

Bij sommige bomen is het beter om uit te gaan van de vorm en de totale vorm te tekenen die je ziet in plaats van het onderliggende 'skelet'. Jonge naaldbomen, haagconiferen en volwassen loofbomen hebben in de zomer bijvoorbeeld een dicht bladerdek. Er valt echter veel te winnen door goed te kijken naar de stam- en takstructuur van de meeste bomen, dus dat gaan we hier eerst verkennen.

In deze oefening teken je de structuur van twee verschillende bomen met potlood, een jonge boom met een teruggesnoeide structuur en een volwassen loofboom met een complexer netwerk van takken. Bestudeer deze technieken en kijk of je ze kunt toepassen op jouw boom of bomen.

Boom 1: Eenvoudig jong boompje

- 1 Deze jonge ginkgo heeft een duidelijke vertakte structuur. Jonge bomen zijn een prima manier om te beginnen met het oefenen van de 'stokboommethode'.
- 2 Om de boom op de pagina te houden, teken je de lengte van de stam als een enkele lijn van het hoogste punt naar de basis. Probeer de richting van de stam zo nauwkeurig mogelijk te krijgen. Werk van boven naar beneden en schets de posities van alle takken die vanuit de stam komen, waarbij je de hoeken correct weergeeft. Gebruik zo nodig een gum, controleer terwijl je bezig bent en vul langzaam de positie van elke tak in.
- 3 Maak de stam nu dikker door aan elke kant van je eerste lijn een extra lijn toe te voegen. Zorg ervoor dat je stam de juiste breedte heeft voor de hoogte van je boom; deze wordt smaller richting de top. Zie hoe de takken dikker zijn waar ze aan de stam vastzitten en pas je tekening aan, zodat de takken taps toelopen tot een enkele lijn.

4 Als er bladeren zijn, is het nu tijd om deze toe te voegen. De bladeren van deze ginkgo zitten dicht bij de tak en staan relatief dicht op elkaar. Wat is de structuur van de bladeren van je boom? Zitten ze dicht bij de tak of verder weg op twijgen of steeltjes? Kijk goed en beantwoord deze vragen in je schets. Zoek een verkorte weergave voor de algemene vorm van elk blad en negeer details zoals nerven en kartels.

5 Blijf de takken vullen met suggesties van bladeren totdat je boom compleet is. Weersta de verleiding om meer aan deze snelle schets toe te voegen; het trainen van je observatievaardigheden is het belangrijkste doel.

Boom 2: Volwassen loofboom

1 Bij het schetsen van de structuur van een meer volgroeide boom kun je dezelfde techniek toepassen. Als je naar deze esdoorn kijkt, zie je duidelijk het skelet van de boom onder het herfstgebladerte. Door een loofboom in de late herfst, winter en vroege lente te bestuderen, kun je de onderliggende vorm tekenen van dezelfde boom in de zomer, wanneer hij volledig met bladeren bedekt is.

2 Zoek de structuur van de boom in lijnen. Doe je best om de bladeren te negeren en je te concentreren op de stam en de hoofdtakken. Hoe hoog op de stam komt de eerste tak tevoorschijn? Meet deze afstand op je foto en gebruik deze om de rest van de boom op schaal te tekenen. Hoeveel keer past de afstand van de grond tot de eerste tak in de hele boom? Pas de grootte van je tekening aan om ervoor te zorgen dat de boom nog steeds op de pagina past!

3 Voeg de algemene vorm van het bladerdek rond de omtrek toe als een losse lijn. Zoek nu naar 'wolken' van bladeren. Deze zijn te herkennen aan de lichte en donkere plekken op de boom en vertegenwoordigen clusters van bladeren op de takken. De structuur van de boom is te zien in de ruimtes tussen de 'wolken', dus versterk deze lijnen en de stam met stevige schaduwen.

4 Voeg wat losse schaduw toe aan de 'wolken' van bladeren, meestal aan de onderkant, en volg daarbij de contouren van de wolkenvormen. Hierdoor ziet je boom er realistischer uit, omdat duidelijk wordt waar bladeren worden overschaduwd door overlappende bladeren of takken.

Rentmeesterschap

Een van de mooiste effecten van creativiteit in de natuur, naast een verbeterd welzijn, is de rijke liefde en het respect dat je voelt voor de plekken die je tot in detail observeert. Liefde groeit uit intieme kennis van een soort of plaats, en je wilt natuurlijk de dingen beschermen waar je van houdt.

Als het leren kennen van je boom of plek je heeft geraakt, bedenk dan hoe je iets terug kunt doen. Een kunstenaar die iemand laat poseren, betaalt zijn model meestal, dus hoe kun je je boom of bos terugbetalen voor alle inspiratie die hij je via dit project heeft gegeven? Hieronder staan een paar ideeën uit mijn eigen praktijk, maar wees creatief en vraag rond – misschien zijn er nog andere manieren waarop je kunt helpen.

Vrijwilligerswerk

Veel bossen, parken en natuurgebieden hebben een actieve vrijwilligersgroep. Je kunt bijvoorbeeld helpen met onkruid wieden of het verwijderen van invasieve soorten, het bouwen van hekken of paden, snoeien of ander onderhoud. Als je expertise hebt in bijvoorbeeld schrijven, organiseren of grafisch ontwerp, kun je misschien helpen bij de administratieve kant van de activiteiten van een organisatie.

Doneer

Als je geen tijd kunt geven, kun je misschien overwegen om regelmatig geld te doneren aan een goed doel dat zich richt op bomen. Sommige van deze goede doelen verspreiden prachtig educatief materiaal onder hun leden en organiseren evenementen over bomen.

Inspireer anderen

Een van de beste manieren om iets terug te doen, is anderen inspireren om dezelfde liefde voor de natuur te ontwikkelen. Deel je boomproject op grote schaal en laat je enthousiasme aanstekelijk werken. Als je bijzonder enthousiast bent, kun je een tentoonstelling of een gemeenschapsproject organiseren. Met een groep buiten schetsen of wandelen is een geweldige manier om anderen te inspireren en nieuwe vrienden te maken. Onderschat niet de potentiële impact van het online delen van je werk, op sociale media, of door te schrijven of te spreken over de positieve invloed van de natuur op je leven.

Wees de verandering

Als je niet iemand bent die veel praat, veel deelt of veel tijd of geld overheeft, zijn er andere manieren om iets terug te doen! De eenvoudigste manier is om van de natuur te houden en ervoor te zorgen in je dagelijks leven. Alle kleine dingen – recyclen, minder consumeren, enzovoort – zijn belangrijk, samen met gewoon even de tijd nemen om te zien en te waarderen dat de natuur er is, overal om je heen.

Het natuurverhaal documenteren

Een paar jaar geleden werkte ik aan een kunstwerk gebaseerd op één heel bijzondere boom. Ik keerde elke paar weken terug naar de boom en registreerde hoe hij veranderde toen het seizoen van winter naar lente verschoof. Ik schetste de takken en bladeren van de boom. Ik bekeek de totaalvorm van de boom vanuit verschillende hoeken en onderzocht het andere leven op en in de boom. Ook onderzocht ik welke soort het was en bekeek ik zowel oude als recente kaarten van het gebied rondom de boom, om de redenen te bedenken voor zijn vorm en positie. De dag voordat het werk tentoongesteld zou worden, raasde er een storm door de stad, met sterke winden uit een compleet andere richting dan normaal. Die dag verloor mijn geliefde oude boom de meeste van zijn bovenste takken en veranderde zijn vorm voorgoed.

Ik had het niet zo gepland, maar mijn kunstwerk verbeeldt nu de laatste paar maanden in de laatste levensfase van deze boom. Als kunstenaars en natuurliefhebbers hebben we een unieke kans om de veranderingen in de wereld om ons heen vast te leggen in deze cruciale tijd voor de natuur. Hoeveel meer belangrijke momenten kunnen we als betrokken natuurkunstenaars vastleggen terwijl de wereld verandert?

Over de auteur

Alex Boon is kunstenaar en docent natuurdagboekschrijven. Hij studeerde milieuwetenschappen tot op het niveau van PhD, tot hij besloot de academische wereld te verlaten en naar het platteland te verhuizen. Hij brengt zijn dagen door met rondzwalen in de wildernis, waar hij de natuur vastlegt in woorden en schetsen. Zijn bevindingen deelt hij op YouTube, Instagram en met zijn Nature Journaling Circle-community. Wat hij het allerliefste doet, is andere mensen inspireren om de natuur in te trekken en hen helpen hun creativiteit te ontdekken. Zijn grootste inspiratiebronnen zijn Edith Holden, Beatrix Potter, Flora Thompson en Jackie Morris. Als hij niet aan het tekenen of de natuur aan het verkennen is, speelt hij graag piano en doet hij aan ashtanga yoga. Hij woont aan zee in Devon (Verenigd Koninkrijk) met zijn partner Davey en hun geliefde kat Luna.

Ga voor meer informatie over Alex naar www.alexboonart.com of volg @alexboonart op Instagram en YouTube.

Dankwoord

Als beginnend auteur-illustrator ben ik Nigel Browning en het team van David & Charles enorm dankbaar voor de kans om een boek over natuurkunst te maken! Dank aan Katie Hardwicke voor je hulp bij het bijschaven van de tekst, en dank aan het ontwerpteam voor het omzetten van een portfolio vol tekeningen in het boek dat je nu in handen hebt. Ik wil het Devon Artist Network bedanken voor de aanmoediging in de vorm van een beurs en een sessie met de uitstekende fotograaf Jim Wileman, wiens prachtige foto's in dit boek zijn opgenomen. Ook dank aan Davey Atkinson, Anna Brewster en Steve Boon voor hun steun tijdens het maken van dit boek, en aan alle leden van de Nature Journaling Circle-gemeenschap voor hun geloof in mij en hun hulp bij het opzetten van een online ruimte voor bewuste creativiteit in de buitenlucht.

